

פרשת מטות מסעי

1. ומקנה רב ה'ה לבי ראוּבן ולבי גֵד עצום מאד ויראוּ את ארץ יעזר ואת ארץ גֵלעד והנה המקום מקום מקנה: ויבאו בני גֵד ובני ראוּבן ויאמרו אל משה ואל אלעזר הכהן ואל נשיאי העדה לאמר ... אם מצאנו זון בעיניך יתן את הארץ הזאת לעבדך לאוּזוּה אל תעברנו את הירדן ... גֵדרת צאן נבנה למקנהו פה וערים קטפנו וגו' ... ויאמר אליהם משה אם תעשון את הדבר הזה אם תזלצלו לפני ה' למלחמה ... בָּנו לָכֶם עָרִים קְטַפְנוּ וְגֵדְרֵי לְצִנְאָכֶם וְהִיצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ וְגו'.

2. רבי שלמה יצחקי (רש"י 1105-1040): חסידים היו על ממונס יותר מצניחים וצנתיים שהקדימו מקניהם לטפס. אמר להם משה לא כן עשו העיקר עיקר והטפל טפל בנו לכם תחלה ערים לטפסם ואחר כך גדרות לצינאכם.

3. פירוש היעב"ץ (ממגורשי ספרד) לאבות: עין טובה - הוא השמח בחלקו, וזו המדה תורה על העושה המצוה לשמה, כי משמחת קניינו אשר קנה לא יתאוה לטובות זה העולם והם כקליפת השום בעיניו, כאומרם עשה ולא תתאוה לשלחנם של מלכים ... דבר אחר עין טובה - המעט שלו בעיניו הרבה, ושל אחרים ימעט בעיניו, ויחפוץ שיהיה להם יותר ממה שהיה חפץ לעצמו, לא יקנא כלל וייתב בעיניו שיהיה לאחרים יותר ממנו ... ומי שיש בו עין טובה יורה בו על שיש בו הנשמה העליונה, ועל כן אבדה ממנו חמדת העוה"ז, כי בנה בשמים מעלותיו ...

4. רבי אליעזר פאפו (1786-1828), פלא יועץ, ערך כסף: ... מאן דבעי חיי בכסף, מאן דבעי מיית בכסף. כי רוב העבירות הן נגדרות מחמת היות אדם להוט אחר הכסף, כגון: גזל, גניבה, אונאה, עושק, שבועת שוא, שבועת שקר, שקרים, עול במידות, השגת גבול, מחלוקת, קנאה, שנאה, תחרות, מאכלות אסורות, חילול שבת ויום טוב, ורוב העבירות שאדם עושה הוא על בצע כסף, ועון חילול ה' על גביהן. וכן מי שממונו חביב עליו מבטל רוב מצוות ותפילות וברכות, ותלמוד תורה כנגד כולם. וכשמקיים אותם הם פסולות מחמת המהירות והכיליות, ולבו בל עמו, כי לבצעו פונה בכל פנות שהוא פונה, ומעלים עין מן הצדקה, וכדמבעי ליה למעבד לא עבד, וכהנה רעות רבות באופן שיש עושר שמור לבעליו לרעתו, שעל ידו יורש גיהנום ויורד לבאר שחת.

ובאמת אמרו 'אדם ניכר בכיסו', כי הן אמת כי גבר אויב יצר הממון, ובפרט בדור הזה הוא דור ממון, שאדם להוט אחר הממון יותר מכל העבירות ומכל התענוגים, וממונו של אדם חביב עליו, יש יותר מגופו ויש גם כן יותר מנפשו. אבל זאת תורת האדם בעולם הזה, שיהא גבור הכובש את יצרו ויפקח את עיניו ויראה כי הכסף נפשות אוסף, והזהב נפשות ידאב, ויבין האמת לאמיתו, כי מוטב לו לאדם שימות ברעב ואל יהי רשע לפני המקום ואל יכעיס את בוראו, חס ושלום. ולו בכח יגבר איש להיות גבור הכובש את יצרו, ולא יהא הכסף נחשב בעיניו למאומה נד עשיית רצון הבורא. ובכך יתן לכסף מוצא כאבנים לעשות רצון אביו שבשמים. ויאמין באמונה שלמה שיהא קבוע בלבו במסמרים בל ימוט שמזונותיו קצובים לו מן השמים. אם יעלו שמים ירדו תהומות - לא יוכלו להעדיף או להחסיר לו אפילו פרוטה אחת, חוץ מהוצאות מצוות ומעשים טובים שאינם קצובים, אלא אם מוסיף - מוסיפין לו. ובכך יש קונה עולמו בממונו שמרבה צדקה, מרבה מצוות ומעשים טובים וקונה שם טוב לעצמו, קונה לו דברי תורה, קונה לו חיי העולם הבא. וכבר אתנח סימנא: דבר תורה מעות קונות - שלכל דברי תורה וכל דבר טוב צריך מעות, והכסף יענה את הכל. מי חכם וישמר אלה, ולא יהא נרדם. סוף דבר הכל נשמע, את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם.

5. הרב צבי יהודה הכהן קוק (1891-1982), שיחות על ספר במדבר, עמ' 99: כל תאוות האדם, תאות ממון ותאות אוכל וכדומה, הן מצבים של חולשה, בהם האדם נמשך אחרי האינסטינקט, נשלט על ידי יצרו ואין לו כח להנהיג את עצמו. "איזהו גבור? הכובש את יצרו". האדם מתגבר על התאוותנות בגבורת התורה ש"ניתנה מפי הגבורה", "בראתי יצר הרע - ובראתי לו תורה תבלין". אבל במצב של התבלבלות הדרך, שולטת התאוותנות, שנובעת מחולשה אנושית של חסרון שליטת הדעת, שליטה רוחנית, נפשית וגופנית. האדם נמשך אחרי התעוררות

גופנית, נפשית ורגשית בלי להתגבר בגבורת התורה. אז הוא מגיע לכל מיני תאוות. "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם". התאוה קוברת את האדם - "קברות התאוה".

6. מכות ט, ב: תנו רבנן שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען ומכוונות היו כמין שתי שורות שבכרם (כ"ט): ומכוונות היו - אלו נגד אלו נשתי שורות כמו שתי שורות (שנכנס): חברון ביהודה כנגד בצר במדבר, שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד, קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן ... בעבר הירדן תלת בארץ ישראל תלת!?! (כ"ט): נתמיה, נחלת שני שבטים שלש כמו נחלת עשרה שבטים)?! אמר אביי: בגלעד (כ"ט): שהיא צענכ היקדו) שכיחי רוצחים, דכתיב "גלעד קרית פעלי און עקבה מדם" (הושע ו, ח) - מאי "עקבה מדם"? א"ר אלעזר: שהיו עוקבין (כ"ט): אורזין) להרוג נפשות.

7. הרב אברהם יצחק הכהן קוק (1865-1935), שמונה קבצים ג, קעב: ההשתקעות החומרנית מביאה לבסוף לידי שפיכת דמים. אע"פ שבתחילה אינה אלא מבצרת את החיים, ומקנאה נגד הרשלנות, ומסדרת ישובו של עולם, אבל בסוף יורדות הן המדות ומתחשכות, עד שהחיה שבאדם חוזרת וניעורה, וזוהמת הנחש שנתגלמה בקין הורג אחיו, מתחילה לקשקש, וטומאת הרצח מתגלה. לכן ראוי לכל טהורי לב לעמד על המשמר, ובעת תגבורתה של הנטיה החמרנית, לעשות לד' בהתעלות האצילות של השאיפות הקדושות, שהחסד והאהבה, נועם ד' ויקרת האדם, מבוססים בהן.

8. הרב נפתלי צבי יהודה ברלין (הנצי"ב 1816-1893), העמק דבר על ספר דברים ג, טז: יש להתבונן עוד שהירבה משה רבינו חלקת חצי שבט מנשה הרבה לפי ערך שני שבטים אלו וגם לא התנה עמם מתנאי ב"ג וב"ר ... על כן היה בזה כונה פנימית שנוגע לכלל ישראל שישבו בעבר הירדן. ונראה דבשביל שראה משה רבינו דבעבר הירדן כח התורה מעט כמש"כ לעיל בשם אדר"נ. ע"כ השתדל להשתיל בקרבם גדולי תורה שיאירו מחשכי הארץ באור כח שלהם. וכתוב "מני מקיר ירדו מחקקים" (שופטים ה, יד) היינו גדולי תורה ראשי ישיבות ... והשתדל משה שיתרצו המה לשבת בעבר הירדן. ומשום זה הרבה להם נחלה עד שנתרצו ... ומזה ילמדו לדורות להשתדל לדור במקום תורה דוקא כי בזה תלוי חיי ישראל ...

9. הגאון הרב אליהו מוילנא (1720-1797), אבן שלמה יא, ח: חמשה מיני ערב רב יש בישראל: בעלי מחלוקת ולשון הרע, בעלי תאוה, הצבועים שאין תוכם כבד, הרודפים אחר הכבוד לעשות להם שם, הרודפים אחר הממון. ובעלי מחלוקת הם גרועים מכולם, והם נקראים עמלקים. ואין בן דוד בא עד שימחו מן העולם ...